

Methodenstrijd

Het is 1880. In Milaan houden wetenschappers, leerkrachten en anderen die betrokken zijn bij het dovenonderwijs een internationaal congres. Al eeuwen wordt er gediscussieerd of doven beter af zijn met gebaren of met liplezen en spreken. In de tweede helft van de 19e eeuw, wanneer er steeds meer dovenscholen komen, laait de discussie sterk op. In Milaan wordt de knoop doorgehakt. Met meerderheid van stemmen wint de orale methode. Gebaren zijn vanaf dan verboden in het onderwijs. De doven die het congres bijwoonden, konden niets aan dit besluit veranderen. Zij waren uitgesloten van stemming.

Er lag dan wel een kloek besluit, maar *Milaan 1880* bleef de gemoederen bezighouden. Zo ook in *Het Gehoorgestoorde Kind*. In de eerste nummers verschenen tal van artikelen over spreekonderwijs. Nieuwe wetenschappelijke inzichten verfijnden de orale methode en praktijkonderzoek hielp leerkrachten het onderwijs verder te professionaliseren. Autoriteit op dit gebied was de priester Toine van Uden. Hij begon in 1938 in St. Michielsgestel als

leerkracht en ontwikkelde zich internationaal tot een groot pleitbezorger van de orale methode. Afgelopen 50 jaar schreef hij tal van artikelen hierover in *Van Horen Zeggen*.

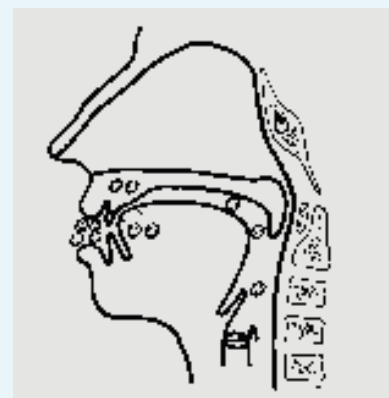
Vanaf de eerste nummers van *Het Gehoorgestoorde Kind* klinkt er echter ook twijfel door over de effectiviteit van deze methode. Heel voorzichtig weliswaar, maar ze zijn terug te vinden. Neem bijvoorbeeld 1962. Een prominent op dit gebied, Ben Tervoort, lijkt zichzelf tegen te spreken. In één jaargang beweert hij verschillende dingen. Dit valt echter te begrijpen in het licht van die tijd. Er stond veel op het spel. De beweringen kunnen dan ook gelezen worden als het begin van een heftige

1966. Ademhalings-oefeningen om het spreken te bevorderen

strijd. In 1962 schrijft deze latere hoogleraar Psycho- en Patholinguïstiek aan de Universiteit van Amsterdam: 'Ik wijs er hier nogmaals op, dat het gebruik van gebaren een ontwikkeling in de hand werkt van een afwijkend communicatiesysteem dat het normale taalsysteem ongunstig beïnvloedt.' (*Het Gehoorgestoorde Kind*, 1962, nr. 4) Dit ligt nog in lijn met de geest van Milaan. In hetzelfde nummer bespreekt N. Rog een artikel van Tervoort uit de *American Annals of the Deaf*. Rog schrijft dat de auteur gegrepen is

door 'visueel taalgebruik'. Er staat: 'Dit is wel geheel verschillend van onze emotionele ambivalente houding t.o.v. het gebarengebruik, dat immers voor ons en voor onze leerlingen tegelijkertijd als vriend en als

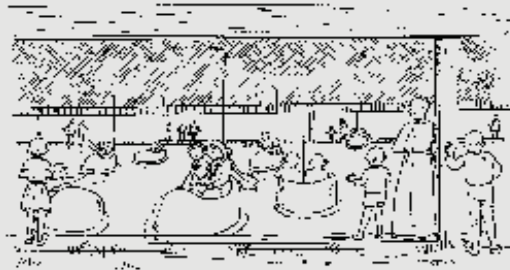
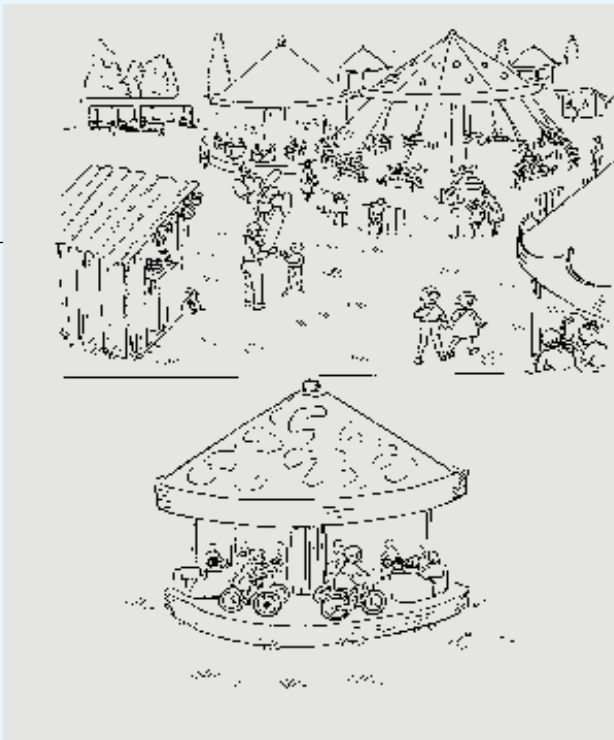

1964. Articulatieplaatsen

vijand fungeert: hoe zouden we de kleine dove kinderen voor ons kunnen winnen, ze kunnen leiden, ook in hun eerste taalgebruik, als we aanvankelijk in ons contact geen gebruik maakten van gebaren; hoe prettig is het niet, dat we bij onze oudere leerlingen het verstoorde lipleescontact kunnen herstellen met behulp van een enkel gebaar; maar hoe hardnekkig en verbeterd hebben wij dit gebarengebruik niet te bestrijden in ons werk vanwege de remmende en verwarrende invloed op het spreektaalgebruik van onze leerlingen. Zou het niet bevrijdend zijn als ook wij wat "zakelijker" tegenover het gebarengebruik konden staan, omdat we grenzen van vriendschap en vijandschap duidelijker onderkennen?' (*Het Gehoorgestoorde Kind*, 1962, nr. 4)

Doven aan het woord

In 1963 komen doven zelf aan het woord op het jaarcongres van de VEDON, een van de voorlopers van Siméa. Ze mogen vragen beantwoorden van leerkrachten. De dove mevrouw Hendriks zegt: 'De nadelen zijn: Wanneer de doven meer en vaker bij elkaar blijven, wordt het contact voor ze met de horenden moeilijker. Met het oog op de werkzaamheden bij de horenden moeten de doven er rekening mee houden. Dus vind ik dat de doven zich zoveel

1960. Taalles

wij zijn meer de biernia geweest
 wij hebben altimual in de dearandelen
gevoelen
Beel en Altenaar maken op in festije
 de jongens Marjon, Heddy, Vanafje en Altenaar
 wij zijn de uurbodjes geweest
Alaal nieel
Petra nieel
Germa nieel

mogelijk moeten proberen aan te passen bij de horenden.' Op een andere vraag antwoordt ze: 'Het enige contact van de kleine dove kinderen is de gebarentaal; dus zonder gebaren bereiken de doven niets. Ik kan mij best voorstellen, dat de doven zonder gebaren achterlijk blijven. Om hogerop te komen geef mij dan veel liever de gebarentaal in plaats van achter te blijven. Wij gebruiken de natuurlijke gebaren, dus zonder vingeralfabet.'

Op hetzelfde congres zegt de dove Henk Buter: 'Ik geloof niet aan nadelige invloeden op het taalgebruik door veel omgang met doven als daarnaast veel met horenden gesproken wordt. Mijn hele leven heb ik veel contact met doven gehad en met hen spreek ik nog steeds een primitief "doofstommentaalje" met gebaren doorspekt, zelfs bij intelligente en ontwikkelde doven. Wat dat voor effect op mijn spreken met horenden heeft, kunt u nu zelf beoordelen.' (*Het Gehoorgestoorde Kind*, 1963, nr. 4)

In het voorjaar van 1969 houdt de dove Jaap Rodenburg

een pleidooi voor de spreekmethode. Het is dan inmiddels 40 jaar geleden dat hij begon op school. Hij zegt: 'Met de spraak in de mond komt een dove in het gehele land rond.' Rodenburg noemt drie redenen waarom hij spraak verkiest boven gebaren.

'Ten eerste: als wij, doven, zo normaal mogelijk spreken en goed kunnen liplezen, voelen wij ons als normale mensen, en dat bevordert het levensgeluk! Ten tweede: het spreken bevordert ook het contact met horenden, vaak is het spreken onze enige brug met de horenden en ook vice versa; met andere woorden, het spreken bevordert de integratie van doven in de horenden wereld, al blijft de volledige integratie altijd wel een vrome wens! Ten derde: wij mogen niet te veel naar Amerika en grote landen kijken, waar ook gebarenmethode en "combined method", dus half spreekmethode, half gebarenmethode, toegepast worden. Zoiets is in ons klein landje als Nederland, waar de bevolking en dus ook de doven numeriek klein zijn, niet altijd mogelijk.' (*Het Gehoorgestoorde Kind*, 1969, nr. 4)

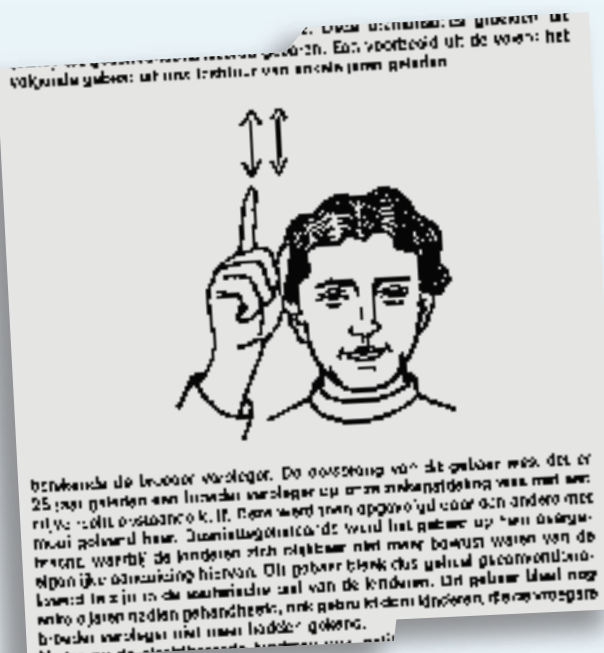
Wat Jaap Rodenburg beweert ligt geheel in lijn met de visie van Van Uden. Tientallen jaren verschijnen er van hem artikelen over de spreekmethode in *Van Horen Zeggen*. Hij krijgt echter steeds meer verweer.

Totale Communicatie

In 1978 wordt op het VEDON-congres uitgebreid gediscussieerd over Totale Communicatie. Tervoor pleit er opnieuw voor gebaren. 'In elk land ter wereld maken doven onderling gebaren en zijn uitsluitend met elkaar sprekende doven in de minderheid. De vraag is of het ook voor Nederland niet langzamerhand een sociale noodzaak

1993. Spreekondewijs

wordt dat gebaren-maken niet langer als minderwaardig passief te tolereren maar het te unificeren en te verheffen tot een total communication systeem op het niveau van de Nederlandse taal, en te bezien hoe dat dan zou moeten zonder catastrofale invloed op het spreekonderwijs.' (*Van Horen Zeggen*, 1978, nr. 4)

Tervoort verwoordt hiermee de visie van een steeds grotere groep. Een reactie van zijn belangrijkste tegenspeler laat echter niet lang op zich wachten. Van Uden reageert: 'De slogan: "Gun de dove kinderen hun eigen gebaren", betekent in feite: gun hun de primitiviteit. Wij moeten alle dove kinderen, die daartoe in staat zijn, zuiver oraal opvoeden, door middel van het *orale gesprek* met alle warmte van ons hart, doordat wij naar hen luisteren, opvangen wat zij willen zeggen en wat ze voor hun uiting nodig hebben, en hun constant daarvoor de juiste, gesproken vormen aanbieden, én doordat wij in dit gesprek ook onze eigen bijdrage leveren. Dit zal die dove kinderen helpen, om op het hoogst mogelijke niveau te gaan functioneren, én - last

but not least - gehumaniseerd gelukkige mensen te worden.' Van Uden onderbouwt zijn visie met tal van onderzoeksresultaten. (*Van Horen Zeggen*, 1979, nr. 1)

De strijd laat verder op

In de jaren erna, tot ongeveer 1987, laat de methodenstrijd steeds verder op. In 1982 verschijnt het boek

2004

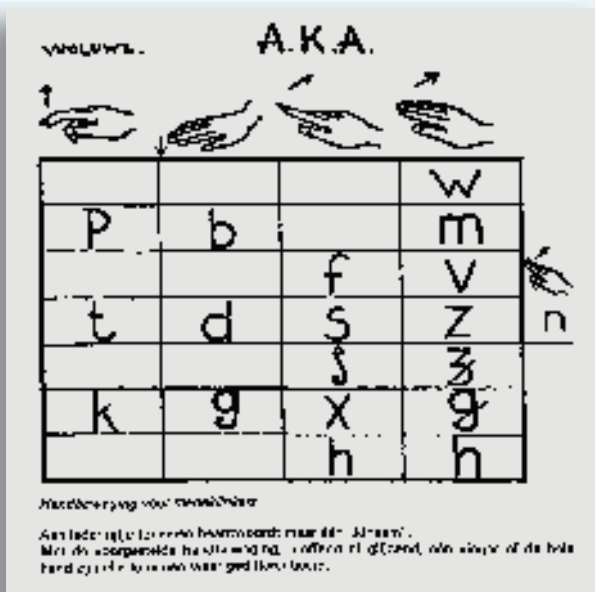
Wie niet horen kan moet maar zien waarin wetenschappers als Van der Lem, Van Bekkum, Tervoort en Schermer pleiten voor het gebruik van gebaren. De emoties lopen hoog op. Broesterhuizen vecht in *Van Horen Zeggen* een felle strijd uit met Schermer en na het VEDON-congres in 1982, waar de methodenstrijd hoog op de agenda staat, verzucht eindredacteur Smulders in zijn blad: 'Het was een bitter en ontmoedigend congres.'

In 1985 laat de discussie op tussen Van Uden en Knoors in *Van Horen Zeggen*. Aanleiding is het in dat jaar verschenen boek van Van Uden met de titel *Gebarentaal van doven. Een kritische evaluatie*. De discussie eindigt met Knoors die concludeert: 'Niets in Van Uden's repliek heeft mij van mening doen veranderen. Zijn boek blijft een mislukt hoofdstuk uit de psycholinguïstiek.' (*Van Horen Zeggen*, 1982, nr. 1-4)

In 1987 is er nog een keer discussie naar aanleiding van een artikel in het weekblad *Margriet*. Hierin staat een interview met Rita Bruning over haar dove zoon. Zij zegt blij te zijn met Totale Communicatie, maar constateert ook dat, ondanks de verbeteringen, het dovenonderwijs tekort schiet. (*Van Horen Zeggen*, 1987, nr. 2)

Nederlandse Gebarentaal

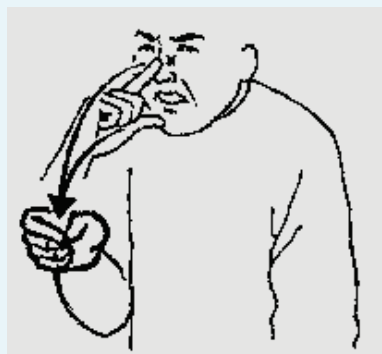
Na 1987 staat er nauwelijks meer iets over de methodenstrijd in *Van Horen Zeggen*. Na veel aandacht voor Totale Communicatie verschijnen er tal van artikelen over de Nederlandse Gebarentaal. Het belang hiervan staat in het blad niet ter discussie. Toch is de zorg niet helemaal weg. In 2006 verschijnt het boek *Grenzen aan genezen. Over*

1972. Handbewegingen

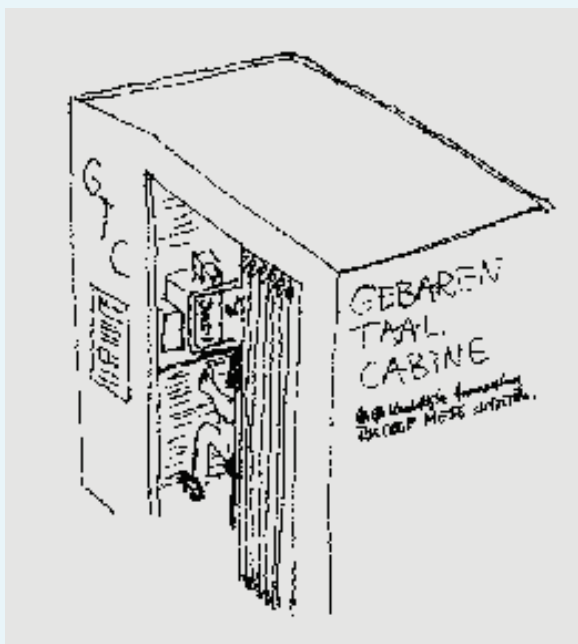

1995

wetenschap, technologie en de doofheid van een kind.

Hoogleraar Stuart Blume schrijft hierin over de gevolgen van CI. Hij en zijn vrouw besloten hun kinderen niet te laten implanteren. In *Van Horen Zeggen* zegt hij: 'Met CI heb ik geen problemen, maar ik ben bang dat geïmplanteerde kinderen buiten de dovengemeenschap komen te staan. Hun omgeving gaat ze namelijk anders behandelen. Waarom zou je ze nog gebarentaal leren? Je moet immers de CI optimaal benutten en veel gesproken taal aanbieden, hoor ik keer op keer. Veel ouders kiezen nu al voor het reguliere onderwijs of een school voor slechthorenden in plaats van een dovenschool. Daar ligt mijn vrees. Ik ben bang dat ze te weinig met andere doven in contact komen met verlies van eigen identiteit als gevolg.' (*Van Horen Zeggen*, 2006, nr. 6)

1998

En nu?

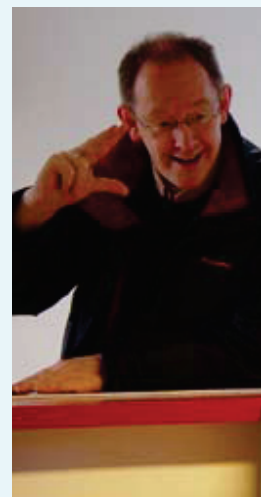
Jaap Rodenburg is inmiddels 86 jaar. Hij woont alweer dertien jaar in De Gelderhorst, een centrum voor oudere Doven. 'Ik vind het heerlijk om hier te wonen tussen mensen die elkaar begrijpen.' Zijn vrouw knikt bevestigend. Zijn gebaren worden heftig als hij terugblijkt op zijn toespraak van veertig jaar terug. 'Dat was een product van hersenspoeling', stelt hij beslist. 'Onderwijzers waren voor ons heiligen en tovenaars. Zij zouden ons weer normaal maken en daarvoor moesten wij leren spreken. Dacht je dat ik daar sprak! Het was hun mening. Leren spreken heeft mij niet geholpen te integreren met horenden. Nu ga ik bijvoorbeeld naar de kerk waar gebaren gebruikt worden. Vroeger zat ik er maar wat bij. Waar het over ging, wist ik echt niet.'

Rodenburg vertelt dat in 1977, tijdens een culturele uitwisseling tussen doven uit Nederland en Noorwegen, bij hem de ogen zijn opengestaan. 'Daar werden openlijk gebaren gebruikt. We begrepen elkaar en ook horenden gebruikten gebaren. Ik wist niet dat dit bestond. Daar werd naar doven geluisterd.' Rustig legt hij zijn handen neer en na een korte pauze gebaart hij heftig: 'Niets, maar dan ook niets, heeft die Van Uden ervan begrepen. Hij luisterde niet naar doven.'

De pijn die Rodenburg nog steeds voelt, lijkt Jascha Blume vreemd. Hij is de zoon van Stuart Blume en voor hem is

de Nederlandse Gebarentaal vanzelfsprekend. Toch maakt hij zich zorgen over de toekomst van 'zijn' taal. Hij vertelt: 'Ouders worden voorgelicht door mensen uit de medische wereld die ze vertellen dat de ontwikkelingen van CI zo ver zijn gekomen dat ze hun kinderen bijna net als gewone horende kinderen kunnen opvoeden. Ik heb daar weinig vertrouwen in. Ik heb het over het principe. Ik zie en hoor steeds meer dat spraakvaardigheid zoveel aandacht krijgt dat kinderen met CI zelfs niet willen gebaren. Hun ouders doen dan minder hun best

om gebarentaal te leren en hun kinderen te motiveren. Dit heeft zeker een grote invloed op andere klasgenoten. Ze willen dan ook CI nemen en/of Nederlandse Gebarentaal niet gebruiken. Het is mogelijk dat in de toekomst gebarentaal als minderwaardig wordt bekeken. Het wordt altijd positief bekeken wanneer iemand meerdere talen kan spreken of schrijven. Waar komt het idee vandaan om Nederlandse Gebarentaal niet te gebruiken? Het is juist een verrijking als je een extra taal beheerst. En het geeft je de mogelijkheid om echt gelijkwaardig te zijn in een groep van mensen die dezelfde taal gebruiken als jij. In de horende wereld blijven mensen met een CI toch altijd minder, niet helemaal volwaardig. Voor mij is en blijft Nederlandse

2006

'IN DE HORENDE WERELD BLIJVEN MENSEN MET EEN CI TOCH ALTIJD MINDER, NIET HELEMAAL VOLWAARDIG'

Gebarentaal een belangrijke basis die onmisbaar is om te overleven in de maatschappij. Anders zwem ik de hele tijd rond zonder land in zicht te hebben en dat kost erg veel energie. Het geeft mij heel veel zelfvertrouwen. Ik ben deel van een cultuur waar ik trots op kan zijn. Gebarentaal geeft mij een balans tussen beperking en cultuur. Laat de Nederlandse Gebarentaal niet uit de wereld verdwijnen. We moeten onze taal kunnen voortzetten zoals oudere doven het hebben voorgedaan! Dove ouderen hebben voor ons de weg vrijgemaakt. Wij moeten daar goed gebruik van maken om nieuwe wegen te kunnen banen.'